

Van Visie op Kerk-zijn naar Kerkenvisie

Beste mensen, We kijken terug op een **bewogen jaar**.

Velen hebben zich **ingezet** voor de medemens, maar, dat kon niet beletten dat we werden geconfronteerd met weer een dramatische invulling van het samen op weg zijn.

Hebzucht en onverdraagzaamheid vierden weer hoogtij.

Rijken werden weer rijker en armen weer armer.

Velen kunnen **het dagelijks brood** en de **energie** niet betalen terwijl de energiebedrijven rijker dan ooit werden.

En daar gaan wij ook als kerken de gevolgen van ondervinden.

We zullen er vooralsnog **met steeds minder** een oplossing voor moeten vinden.

Want, ... ook in de lokale kerk op het platteland zien we een **dalende trend** in het aantal ingeschreven parochianen, het aantal kerkbezoekers en de deelname aan de sacramenten.

Als gevolg hiervan nemen ook de inkomsten van de parochies af en ontstaat steeds vaker een tekort op de exploitatierekening. Anders gezegd: meer uitgaven dan inkomsten.

Dus teert de parochie helaas steeds meer in op het vermogen.

Het interen op vermogen kan niet onbeperkt doorgaan.

Daarnaast speelt het probleem van de personele bezetting.

Dat geldt zowel voor **het aantal vrijwilligers** als de **bezetting van het pastorale teams**.

Bij de dalende trend in aantal parochianen en kerkbezoek neemt ook het aantal vrijwilligers af. Vrijwilligers die onmisbaar zijn voor het draaiende houden van de parochie, vieringen en ondersteunende taken.

De instandhouding van het aantal vieringen én overige pastorale zorg wordt door een krimpende personele bezetting steeds problematischer.

Dat alles vraagt om aanpassing van ons doen en laten.

Het vraagt een **Visie** voor de lange termijn.

We zullen af moeten van - te doen zoals we altijd gedaan hebben- .

We moeten met name **veel meer** invulling geven aan **onze missionaire opdracht**:

Gaat, maakt, doopt en leert. (*Evangelie van Mattëus*)

Die omslag moet gebeuren op alle niveaus.

Waarop we daarbij op moeten letten is het gebruik om priesters regelmatig van parochie te laten veranderen. Hou daarbij rekening met lopende vernieuwing.

Veel kans dat je anders teruggeworpen wordt, of genoodzaakt bent, weer een andere richting op te gaan.

Lezing Nieuwjaarbijeenkomst 2023

Het valt niet mee, **generaties overspannende bruggen te bouwen**, als we onze pastoors te snel laten verhuizen.

Dat is het gevolg van het gegeven, dat we geen onafhankelijke gemeenschapskerk zijn, met een eigen bestuur.

We zijn niet als parochie de kerk, maar onze parochie is een onderdeel van het Bisdom.

Onze Kerk is verzameld rond een bisschop die de opperste herder is.

Parochies zijn geloofsgemeenschappen welke in gemeenschap met hun bisschop samenkomen.

Nou hoeft dat **niet persé** te veranderen.

Het gaat om het opnieuw **tot bloei** brengen van onze parochies met behoud van de katholieke identiteit (Evangeliseren).

De grootste uitdaging voor onze **bisdommen én parochies** is niet primair het onderhoud, maar eerder het verval in de vorm van, achteruitgang van leden, financiën, gebouwen, culturele invloed etc.

Authentiek onderhoud heeft fundamenteel betrekking op mensen, op instandhouding van de kudde. “Weid mijn schapen”.

Onderhoud richt zich op de schapen in de kudde. **Zie dit als Heiligheid.**

Een op missie gerichte kerk richt zich op diegenen die **buiten de kudde** rondlopen.

Als je je alleen richt op instandhouding van de kudde zullen de schapen op leeftijd raken, tot ze weg beginnen te vallen, waarna je uiteindelijk geen kudde meer hebt.

Veel begrafenissen, weinig dopen.

We zullen ook naar buiten moeten, op weg **vanuit Onderhoud** (Heiligheid) **én Missie**.

Ook onze paus Franciscus droomt van **een missionaire keuze die kan veranderen**, opdat gewoontes, stijlen, tijdschema's de taal en kerkelijke structuur overgaan van zelfbescherming naar evangelisatie van de huidige wereld.

Hoe beter we de schapen weiden hoe groter het verlangen om **op missie** te gaan.

Om dit goed te laten functioneren is het van belang, dat op alle niveaus, hieraan wordt méé-gewerkt.

Op het **niveau van Bisdom en hoger** is het van belang **een visie, structuur en leiderschap** te hebben voor de transformatie.

Die moeten de parochies in staat stellen **een juiste cultuur** op te bouwen en strategieën te ontwikkelen met bijbehorende hulpmiddelen, om vruchten af te werpen.

Daarbij ook mogelijkheden bieden om van onderop **innovatieve oplossingen** aan te dragen.

Begin niet met mensen uit te nodigen voor **de eucharistie** maar eerder voor activiteiten of vieringen, welke méér voor hun kunnen betekenen, in de ontwikkelfase.

Zoek ook naar vruchtbare aanvullingen uit het **synodale proces**.

Lezing Nieuwjaarbijeenkomst 2023

Dromen is een taal om een visie te verwoorden.

Een krachtige visie inspireert, maar wijst ook de weg.

Natuurlijk roept **verandering** weerstand op. Probeer de mistijden maar eens te veranderen.

Toch zullen we, **de door statistieken onthulde werkelijkheid**, recht in de ogen en **hoopvol** tegemoet moeten zien.

Het is wel wenselijk daarbij **de juiste statistieken** te verkrijgen.

Daarin zullen we energie en overtuiging vinden, om nieuwe modellen voor kerkelijk leven te kunnen omarmen.

We moeten ons niet laten verleiden tot pessimisme, uitputting, cynisme of desillusie.

Daarmee ontkrachten we **onze hoop**.

Ook tevredenheid met de huidige situatie brengt geen toekomst.

Het is dan meer het verlenen van **palliatieve zorg**.

Neen, we moeten de hoop beetpakken, in het groot dromen en onze mensen oproepen een visie te omarmen die hen beweegt.

Franciscus zei in 2015: We leven niet in **een tijdperk van verandering** maar in een **verandering van tijdperk**.

Wie zich vanaf eind 4^e eeuw tot aan de 20^e eeuw liet meevoeren door de heersende culturele stroom kwam uiteindelijk bij de kerk terecht.

Met de stroom van **de tegenwoordige cultuur**, eindig je op grote afstand van de kerk.

Maar dat hoeft niet te ontmoedigen, veel ontwikkelingen verlopen nu eenmaal in een golfbeweging.

Indien binnen een beweging sprake is van visie, betrokkenheid en gezamenlijke richting, dan is veelal een snelle groei het gevolg.

Dat brengt extra opwinding en het aantal leden loopt op. Er is bezieling.

Op zeker moment begint stabilisatie. Het vlakt af.

Dat besef dringt vaak pas laat door en daarmee **versnelt de teruggang**.

Van beheerders veranderen leiders in **hospicemedewerkers**.

De organisatie raakt gericht op instandhouding van hun verleden en veranderen in musea. Zo ook in onze kerk.

Er is **ONTKENNING** van de neergaande trend ook al is die al vele 10-tallen jaren gaande. 20 jaar geleden maakten er zich nog weinig mensen druk om.

Diegenen die alarm slaan zijn vaak lastposten of stoorzenders.

Het motto is: **Alles komt goed**.

Na enig besef komt **HERIJKEN**. Hierbij is er erkenning van het probleem maar men zet energie op eerder mislukte projecten, door het wat anders aan te pakken. Iets bestaands op een nieuwe manier. Kortom Inzetten op een verliezende strategie.

Workshops, even een lezinkje streamen, het volstaat allen slechts met,

een heldere visie, een doelgerichte cultuur en leiderschap,

dat zich heeft verbonden aan diepgaande verandering.

Er zijn geen snelle oplossingen.

Als de snelle interventie niet werkt geeft men vaak **alles en iedereen de schuld.**

Leiders in **het stadium van WOEDE** geven anderen de schuld en hangen vaak zelf het slachtoffer uit.

We moeten ons echter afvragen in hoeverre we zelf geprobeerd hebben te leven als een missionaire gemeenschap.

De **UITTOCHT** neemt toe: na geleidelijk verlies neemt de uitstroom toe.

Schuldgevoel als motivator is er niet echt meer.

We worden **WANHOPIG**: Overgebleven leden stellen zich open voor verandering.

In de fase van het stervensproces komt **openheid voor verandering**, vaak niet voort uit overtuiging, maar uit zelfbehoud.

De motivatie richt zich niet op wat we **vóór** mensen willen maar op wat we **ván** mensen willen.

We raken TEN DODE opgeschreven: Als we de verandering niet invullen met **een missionaire bezieling**, maar als een pragmatische houding op overleven gericht, zal dat leiden tot de eindfase, **de dood**. De dood heeft dan weinig te maken met de Heer (perspectief) maar alles met hoe de mensen als parochiegemeenschap hebben geleefd. Toen Jezus beloofde bij ons te blijven tot aan het einde der tijden, was dat een belofte aan de wereldkerk en niet aan een bepaalde kerk.

Bedenk hierbij dat als het tempo van verandering **buiten** de organisatie **hoger** ligt dan **binnen** de organisatie, de organisatie op een gegeven moment irrelevant zal worden.

Hoe kan de kerk zich dan richten op de wereld?

Er zijn meerder strategieën mogelijk voor de interactie tussen Kerk en wereld:

Fundamentele benaderingen door de kerk kan zijn: **aanpassing, isolatie of engagement.**

Aanpassing als uitgangspunt schiet als overkoepelende benadering tekort. Het is **geen** levensvatbare strategie voor vernieuwing. *Je kunt zeggen het is Missie zonder Heiligheid.*

Paulus schrijft aan de Romeinen: *Stem uw gedrag niet af op deze wereld. Wordt andere mensen, met een nieuwe visie.*

Ook **Isolatie** is niet de oplossing voor onze problemen. De verleiding is aanwezig. We zijn bang er op uit te gaan en risico's te nemen. *Dit is Heiligheid zonder Missie*

Jezus hield zich niet afzijdig, hij ging er op uit en maakte contact met mensen.

Betrokkenheid (bezieling, engagement) is een passende houding voor de kerk.

Dat betekent bruggen bouwen. We zullen verbinding moeten zoeken met mensen voor wie we zijn gezonden. We moeten die mensen begeleiden en betrokken laten raken.

Heiligheid en Missie moet in evenwicht zijn.

Onze missionaire roeping is onze identiteit. Het is wie we zijn.

Lezing Nieuwjaarbijeenkomst 2023

De naar buiten gerichte prioriteiten moeten in onze cultuur de norm zijn.

Heiligheid en Missie is niet alleen iets van priesters of religieuze professie maar hoort bij het sacrament van de **doop**.

Het is voor mensen in de 21^e eeuw moeilijk om tot geloof te komen, **zonder** het gevoel van acceptatie en liefde te hebben er bij te horen.

Vroeger ging men er vanuit dat, als je je op de juiste manier gedroeg en geloofde, je tot een geloofsgemeenschap mocht behoren.

Dat vraagt nu een andere benadering.

Niet-kerkgangers moeten zich op hun gemak voelen. Daarbij is het van belang dat Heiligheid niet boven de Missie komt te staan. Omgekeerd is ook van toepassing.

Missie en Heiligheid is onscheidbaar zoals gemanifesteerd in het leven van Jezus Christus.

Missionair engagement.

Jezus kwam om verdoelden op te zoeken en te redden. Hij ging niet zitten wachten tot er mensen kwamen, opende geen kantoor en hield geen agenda met afspraken bij, maar hij trok er op uit. Hij zocht ontmoeting.

Ook wij moeten er op uit trekken. Maar welk verhaal vertellen we? Spreekt het verhaal aan? Het gaat om de waarheid, het Evangelie als goede boodschap van Jezus, maar moeten we de waarheid niet **vertalen** naar de mensen waartoe we ons richten?

Het is ook niet effectief om mensen buiten ons geloof af te doen als erbarmelijk en mislukt. Je moet niet kwaad worden op de wereld hoe die is. Je moet op weg gaan er iets aan te doen.

Model of Missie

De vraag is: stellen we ons model of onze missie op de eerste plaats.

Deze vraag moeten we stellen op parochieniveau, op bisdom-niveau en wereldwijd.

Gaat het ons om structuren, gewoonten, methoden en tijdschema's, of gaat het om onze missie, de verlossing van de wereld?

Denk aan de **Zwitserse horloge-industrie**.

Ooit was deze industrie toonaangevend totdat de kwartshorloges opkwamen. Zwitserland bleef echter bij haar mechaniek. Dat was wat ze waren.

Inmiddels is de Zwitserse horloge-industrie een domein van welgestelde kopers en verzamelaars en laat de superieure schoonheid van hun tandwielletjes en overbrengingen de meeste mensen onverschillig.

Om vrucht te kunnen dragen moeten we als kerk bereid zijn het model aan te passen om vruchtbaar te kunnen verblijven onder diegenen naar wie we zijn gezonden.

De noodzaak tot verandering.

Je kunt geen vruchten plukken van verandering zonder pijn te doen.

Op de vraag: Willen we dat de parochie relevant is voor onze kinderen en kleinkinderen dan zegt men volmondig ja.

Als we daartoe de mistijden gaan veranderen is het huis ineens te klein.

Het vraagt leiderschap. Met als kunst mensen teleur te stellen in een tempo dat voor hen nog net acceptabel is.

In het totaal van een gemeenschap heb je Vernieuwers (2.5%), Pioniers (13.5%), Voorlopers (34%), Achterlopers (34%) en Achterblijvers (16%).

Ga op zoek naar de Vernieuwers en Pioniers. Laat je niet overrompelen door de achterblijvers.

Als een dominant en krachtig systeem in verval dreigt te raken, zien leiders en voorstanders ervan mensen die problemen benoemen liever gaan dan komen.

De profetische vernieuwers worden vaak gezien als lastige steekvliegen, of ander gespuis en zijn vaak niet welkom.

Maak plannen: voor de kopgroep (1/6), de voorlopers (1/3) en hoe om te gaan met de achterblijvers (1/6).

Niet iedereen zal in staat zijn de sprong te maken. Het is begrijpelijk dat er mensen achterblijven om mensen die de transitie niet kunnen maken te hoeden en te verzorgen. Zo bekommerde de vader zich zowel om de verloren zoon als ook om de oudste broer.

Samengevat:

Met inachtneming van voorgaand vraagt de toestand van onze kerk een **visie** op haar toekomst en **authentiek leiderschap**.

Het is van belang dat deze visie voortkomt uit of ondersteund wordt door het Bisdom.

De visie omschrijf je, en werk je uit, in een beleidsplan.

Het beleidsplan kun je opdelen in een pastorale opdracht en een bestuurlijke opdracht.

Hoe willen we **kerk-zijn**, hoe geven we invulling **aan Heiligheid** binnen en **onze missionaire opdracht** buiten.

Hoe blijven we invulling geven **aan pastorale nabijheid** in onze parochiegemeenschappen mocht het kerkgebouw daar haar functie (gedeeltelijk) verliezen.

Wat is daar voor nodig qua randvoorwaarden met name de fysieke omgeving.

Kengetallen kunnen ondersteuning geven bij het nemen van besluiten over en tot actiepunten.

Bij dit alles zullen we de vraag niet uit de weg kunnen gaan hoe we omgaan met onze kerkgebouwen in het licht van het gebruik van sacramenten, het kerkbezoek en de daaraan gerelateerde kerk-financiën.

Van belang is in het beleidsplan daarover richtinggevende uitspraken te doen.

Deze kunnen dan gebruikt worden in een visie over de toekomstmogelijkheden van onze 22 kerken, **onze Kerkenvisie**.

Het is geen eenvoudige opgave. Het vraagt offers.

En het zal alléén vruchten dragen als we samen op weg gaan en onze schouders er onder zetten.

Een Kerkenvisie kun je zien als een aanzet tot een strategie

Genoemde ontwikkelingen zijn belangrijke redenen om kritisch te kijken naar de toekomst van de parochies in het algemeen en meer specifiek naar de toekomst van de kerkelijke gebouwen. Een Kerkenvisie wordt een aanzet naar de toekomst en een strategie hoe met de kerkelijke gebouwen om te gaan, gegeven de beschreven problematiek.

Gezocht moet worden naar oplossingen op twee niveaus:

- Vind een goede oplossing voor de Clusters in het Dekenaat en als Dekenaat in z'n geheel.
- Vind een goede oplossing voor één specifiek kerkgebouw in één kern.

Een goede oplossingsstrategie zal altijd moeten bijdragen aan een oplossing op beide niveaus.

Maar wat is een Kerkenvisie ?

Het is de start van een proces om de vastgoedportefeuille toekomstbestendig te maken.

Het doel is een sluitende financiële exploitatie mogelijk te maken en voor parochies de pastorale zorg op langere termijn te waarborgen.

Naast het belang van het voortbestaan van de parochie gaat het over de toekomst van de kerkelijke gebouwen als zodanig; of ze nu in handen blijven van de parochie of niet.

Daarbij zal ook de toekomst van de pastorieën en parochiekantoren aan de orde kunnen komen.

Het document Kerkenvisie werkt naar een op feiten gebaseerd overzicht van de kerkelijke gebouwen van de parochies, de financiële en personele situatie en van de standpunten van partijen die op enigerlei wijze betrokken zijn bij de kerkgebouwen.

Hoe komt een Kerkenvisie tot stand ?

Het kerk- of federatiebestuur is juridisch eigenaar van de kerkelijke gebouwen en daarmee eerstverantwoordelijke als het gaat om de toekomst.

Het is te overwegen te kiezen voor een bottom-up benadering waarbij per kerkdorp een klankbordgroep wordt geïnstalleerd bestaande uit zowel parochianen als niet-parochianen.

Men dient zich er van bewust te zijn, dat als het gaat om de toekomst van kerkelijke

gebouwen, dit een thema is dat niet alleen parochianen raakt maar ook een bredere gemeenschap rondom een kerkgebouw.

Een gemeenschap die hetzelfde kerkgebouw vanuit verschillende perspectieven beziet. De meeste van deze perspectieven zijn vaak met veel emotie omgeven.

Om recht te doen aan deze gevoelens zal het parochiebestuur anderen de ruimte moeten bieden om mee te denken over de toekomst van het kerkgebouw.

Inventariseer wat in de kernen leeft ten aanzien van het kerkgebouw en vraag om toekomstscenario's aan te dragen voor het kerkgebouw.

De aangedragen scenario's zullen moeten worden gescand op haalbaarheid door een team externe deskundigen.

Bovendien is er bewustzijn nodig dat voor het vinden van oplossingen hulp van buitenaf noodzakelijk is. De complexiteit van de opgave maakt dat het niet langer reëel is te verwachten dat de parochie het probleem binnen de eigen gemeenschap oplost.

Het bestuur kan zich gesteund voelen in dat besef dat de rijksoverheid het probleem van de kerkgebouwen onderkent en actief beleid voert om het probleem in gezamenlijkheid op te lossen.

Het rijk moedigt actief gemeenten aan om een Kerkenvisie op te stellen. Ook de provincie is bij dit proces betrokken. Kortom het is/wordt een probleem van parochie, bisdom, gemeente, provinciale- en Rijksoverheden.

Met Leudal en Maasgouw zijn overleggen gaande om tot een opstart te komen.

Kerkgebouwen die aan de eredienst worden onttrokken kunnen alleen worden overgedragen als er partijen zijn die bereid zijn het gebouw over te nemen en er zorgvuldig mee om te gaan.

Het zal nodig zijn te geraken in een proces om te komen tot een Kerkenvisie.

Er is een Afbakening nodig

De Kerkenvisie heeft betrekking op gebouwen en bijbehorende percelen.

Wat betreft gebouwen gaat het primair om de kerkgebouwen. De toekomst van de naastgelegen pastorieën en mogelijkheden op de percelen kunnen worden meegenomen in het denken over de toekomst. Vanzelfsprekend spelen de bij sommige kerkgebouwen gelegen begraafplaatsen een rol in de afwegingen.

Het instituut kerk is niet het onderwerp van de Kerkenvisie.

Wat wel ter sprake zal komen is de gewenste locatie en frequentie van de vieringen. Hoe willen we invulling geven aan ons Kerk-zijn?

Wat meespeelt in de afweging is of het kerkgebouw een religieuze functie blijft behouden of dat het kerkgebouw aan de eredienst onttrokken wordt.

Daar zullen we richting gevende uitspraken over moeten doen.

Ter ondersteuning van de nadere uitwerking kunnen onderstaande zaken van belang zijn om nader te duiden:

- Geschiedenis van de parochies
- Geschiedenis van de kerkgebouwen
- Rijks-monumentale beschrijving
- Bouwkundige beschrijving
- Staat van onderhoud
- Vigerend bestemmingsplan
- Financiële situatie
- Kengetallen van kerkbezoek, vrijwilligers, etc.

Onze Kerkelijke gebouwen

Het Dekenaat omvat 3 clusters (federaties) als eigenaar en het betreft 22 kerken in 22 verschillende parochies. Op termijn is fusie niet uit te sluiten.

De kerken zijn gelegen in 3 gemeenten, te weten Maasgouw, Leudal en Nederweert.

De kernen liggen in een dorps context met 600 tot 6500 inwoners.

Alle kerkgebouwen zijn centraal gelegen in de kern en de ontsluiting is over het algemeen goed.

De meeste kerken zijn rijksmonument. De kerkgebouwen verschillen in bouwkundige structuur, architectuur en aantal zitplaatsen.

De staat van onderhoud van de kerken zal, voor zover niet in beeld, nader moeten worden vastgesteld.

Een aantal kerken beschikken over een naastgelegen begraafplaats.

Naast de kerkgebouwen zijn er ook nog de pastorieën, parochiekantoren en kapellen welke meegenomen kunnen worden in de visie.

Kortom:

Om te komen tot een **Kerkvisie** is een **beleidsplan** nodig waarin een duidelijke **lange termijn visie op kerk-zijn** met **richtinggevend uitspraken**.

Vertaal die visie van Kerk-zijn naar praktische uitvoerbare actieplannen weggezet in de tijd.

Maak een hanteerbare organisatiestructuur.

Vertaal het hoe-Kerk-willen-zijn naar **een programma van eisen** voor de gebouwen.

Breng dit in de Kerkvisie samen met de stakeholders en deskundigen.

Enn... ?? Zal alles goed komen?

Claudia de Breij overwoog en concludeert in eindejaars-conference:

Nee het komt niet goed, wij zullen het zelf goed moeten gaan maken !

Geraadpleegde documenten:

Als God Renoveert Fr. James Mallon

Als God Renoveert: Missionaire kerk meer dan parochie alleen door Fr. James Mallon

Levende Stenen Petra Stassen

Handboek voor parochiebesturen Petra Stassen en Ad van der Helm

Parochie in beweging Petra Stassen en Ad van der Helm

Herkerken Remmelt Meijer en Peter Wieringa

Bouwstenen voor een Kerkvisie 2019

Kerkvisie Gemeente Sluis

Kerkvisie parochie Sint Petrus Uden e.a.

Kerkvisie Meersen

De kerk is toch van de gemeenschap. VKKL

www.toekomstreligieuserfgoed.nl

In het kort

Af te doen zoals we altijd gedaan hebben

Visie-Structuur-Leiderschap vanuit Bisdom nodig

Onderhoud en Missie in evenwicht

Model of Missie

Visie voor de lange termijn op kerk-zijn

Programma voor toekomst van onze kerkelijke gebouwen

Innovatieve vormen

Authentiek Leiderschap

Engagement – betrokkenheid – bezieling